

Весна Космајац
 Универзитет у Источном Сарајеву
 Филозофски факултет Пале
 Катедра за русистику
 vesna.kosmajac@ff.ues.rs.ba

УДК 811.161.1'367.625:811.163.41'367.625
<https://doi.org/10.18485/slavistika.2023.27.1.10>
 Оригиналан научни рад
 примљено 9.2.2023.
 прихваћено за штампу 9.06.2023.

ГЛАГОЛИ ГОВОРЕЊА И МИШЉЕЊА У ЖАНРУ ИНТЕРВЈУА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У раду се анализира семантика глагола говорења и мишљења у жанру интервјуа у руском и српском језику. Фокус је на помјереном значењу глагола који примарно имају другачију семантику, а то се дешава под утицајем жанровских одлика интервјуа, као и на другим врстама ријечи које могу да носе значење говорног или мисаоног процеса.

Кључне ријечи: глаголи говорења, глаголи мишљења, примарна семантика, секундарна семантика, фразеологизми, публицистички стил, интервју.

In this paper we analyse the semantics of verbs of speaking and thinking in the genre of interview in the Russian and Serbian languages. The focus is on the shifted meaning of verbs that primarily have different semantics. This shift takes place under the influence of the genre-specific features of interviews, and it also affects other word classes which can convey the meaning of a speaking or a thinking process.

Keywords: verbs of speaking, verbs of thinking, primary semantics, secondary semantics, phraseologisms, publicistic style, interview.

Интервју је новинарски жанр заступљен у писаним и електронским медијима. Према класификацији Д. Валић Недељковић (2011: 1–2) убраја се у дијалогске жанрове, гдје је новинар статусно надређен, а саговорник статусно подређен. Сматра се базном дијалогском новинарском формом из које се развијају све остале. Три основна типа интервјуа су истраживачко-аналитички, информативни и емотивни (Војд 2002: 143).

Интервју, као и други новинарски жанрови, мора да се прилагоди одређеним постулатима публицистичког стила. Публицистички стил одликују правилност, тачност, чистота, изражајност, али он у принципу не располаже богатством језичких средстава (Самыгин, Руденко 2018: 44), док Норман (2017: 392) као најважније елементе новинарског дискурса истиче актуелност, оперативност и документарност. Двије најважније функције публицистичког стила су информативна и утицајна, а њихово мијешање доводи до емоционално-експресивне обојености (Самыгин, Руденко 2018: 52–53).

Глаголи говорења и мишљења представљају двије засебне но међусобно повезане лексичко-семантичке групе. Глаголи говорења у лингвистици су познати као *verba dicendi*. Гордана Штрбац (2011: 37–38) наводи да се њима денотира комуникативна активност. Издваја термин *комуникативни глаголи* као прихватљивији због његовог ширег значења, с обзиром на то да се одно-

си на цјелокупан комуникативни чин, а не само на вербализацију одређеног садржаја. У русистици глаголи говорења познати су под називима *глаголы речи* и *глаголы говорения*. О глаголима мишљења у лингвистици писано је много мање. Б. Марић их наводи као једну од подгрупа глагола говорења са функцијом увођења туђег говора (2014: 37).

Најфреквентнији глаголи говорења у публицистичком стилу руског језика су *сказать, ответить, спросить, подчеркнуть, добавить, отметить, заявить*, а у српском језику *додати, истаћи, оцијенити, сматрати, закључити, нагласити, подвући, наводити*. Заступљени су и у другим функционалним стилевима, а за публицистички је карактеристично то што у њему добијају неутрално значење приликом преношења туђих ријечи у директном или индиректном говору (Марић 2014: 39). Податке о употреби глагола мишљења у публицистичком стилу нисмо пронашли.

Анализа је вршена на 183 примјера преузета са портала *Ведомости* (www.vedomosti.ru) и 180 примјера преузетих са портала *Глас Српске* (www.glassrpske.com).

1. Наслов

Наслов је важан елеменат свих публицистичких жанрова. Визуелно је издвојен и има задатак да подстакне читаоца на читање текста. Разликујемо информативне и експресивне наслове. Експресивност се постиже употребом језичких јединица смањене информативности, стилских фигура и фразеолошких јединица, док се информативност постиже употребом одговарајућих интерпункцијских знакова, правилним редом ријечи, избором лексике и сл. (Валић Недељковић 2011: 13–15).

Наслов интервјуа је кључна реченица интервјуисане особе. Постоји неколико модалитета уз помоћ којих је могуће формирати такав наслов, али практично ниједан од њих не подразумева навођење глагола говорења или мишљења за увођење туђег говора. Наведена редукција има за циљ економисање простором, јер се тежи томе да наслов буде концизан и упечатљив. Замјена могу бити интерпункцијски знакови.

Први модалитет подразумева навођење кључне реченице интервјуисане особе под наводницима, чиме се јасно сугерише да то нису ријечи новинара.

«С момента пандемии рынок совершенно восстановился и даже чрезмерно ожил» (Ведомости)

Други модалитет подразумева навођење имена и презимена интервјуисане особе (неријетко и професије или функције коју обавља), затим двотачке, а потом и реченице која је кључна. Двотачка је замјена за неутралан глагол говорења (*Х каже/Х говори*).

Валерий Тодоровский: «Я хочу осмыслить эту новую реальность» (Ведомости)

Мария Котовская РЭЦ: Как технология одного окна обеспечила поддержку экспортеров (Ведомости)

Жанета Букић Перичић, књижевна историчарка и писац: Нераскидива веза Андрића и Београда (Глас Српске)

Реченица интервјуисане особе такође је подвргнута редукацији те се у наслову задржавају само неопходне лексеме којима се преноси смисао изреченог.

Трећи модалитет подразумева редуковане изразе *X* за *Глас Српске*, гдје је евидентно уклоњен неутралан глагол говорења са мјеста који му смисаоно припада.¹

Горан Николић за «Глас Српске»: Улица неће промијенити политику Брисела (Глас Српске).

У руском језику, најчешће у поднаслову, употребљавају се конструкције тематског говора, гдје се наводи тема интервјуа, употребом конструкције *о+локатив*, али се, такође, изоставља глагол говорења.

Гендиректор видеосервиса «Иви» Николай Васильков о новој стратегији развоја бизниса, нових угроз и вызовах (Ведомости)

2. Уводни дио

Уводни дио интервјуа даје напомене о томе ко је интервјуисана особа и шта је тема интервјуа. Такође, у уводном дијелу неријетко се наводе ријечи интервјуисане особе путем конструкција директног или индиректног говора. Б. Марић (2015: 471–472) наводи дијалогизацију као један од најбитнијих елемената публицистичких текстова.

У уводном дјелу употребљавају се типични глаголи говорења у оба језика као што су *говорить, рассказать, отвечать, объяснить/поручити, рећи, добавить, истаћи, казати, откривати*, али своје мјесто проналазе и глаголи мишљења као што су *решишь, понимать, проанализировать, считать*.

За увођење туђег говора користе се практично сви доступни модалитети – директни, индиректни, неправи директни и тематски говор.

- А што се тиче наше позиције, ако је поредимо са оном у Европи, она није нимало лоша. Штавише – истакао је Николић (Глас Српске).

*В интервјуу «Ведомостям» гендиректор «Галс-девелопмента» Виктор Адамов **объясняет**, почему девелопер поменял свою стратегию и какие проекты сейчас находятся в его портфеле (Ведомости). Српска је, **каже**, имала војску, генерале, јунаке, а веома брзо организовали су се по општинским бригадама, а касније корпусима (Глас Српске).*

*Руководитель агентства по туризму Камчатки **рассказывает о достопримечательностях** полуострова, новых инфраструктурных проектах и влиянии коронавируса (Ведомости).*

За увођење туђег говора користе се и глаголи примарно другачије семантике, који у публицистичком стилу добијају неутрално говорно значење (*открыть, подчеркнуть, добавить/открыти, подвући, осврнути се, додати*).

¹ Овакве изразе пронашли смо само у српском језику.

Осврнувши се на протекле четири године мандата додао је да су неутемељене оптужбе да овај дом није имао резултате. Истиче да су могли бити и бољи, али да је због укупног стања у земљи било изузетно тешко радити (Глас Српске).

3. Питања

Питања у интервјуу увијек су графички издвојена ради боље прегледности. У оквиру овог структурног дијела интервјуа могуће је употријебити широк дијапазон глагола говорења и мишљења. То се објашњава чињеницом да се новинар позива на раније изговорене ријечи саговорника (*Вы уже сказали/Раније сте говорили* (В.К.)), а тражи од њега да изнесе свој тренутни став на актуелну тему (*Что вы думаете/Рассматриваете ли/Шта мислите о/Сматрате ли да*)(В. К.)

Глаголи говорења у новинарским питањима имају неколико функција:

- 1) да подстакну интервјуисану особу на одређену говорну радњу.

Вы никак официально это не комментировали (Ведомости)?

Тада новинар може користити императивне форме, али углавном бира семантички неутралне глаголе говорења, како императивност не би имала сувише арогантан и заповједачки тон (такви су глаголи *сказать, рассказать/казати, испричати, рећи*).

Скажите-вот, из нашего проекта ушел Голливуд (Ведомости).

Расскажите про продажу контента (Ведомости).

Осим императива, могуће је употријебити и друге глаголске форме са упитно-императивном функцијом.

Можете подробнее рассказать, что мы не увидим, по крайней мере в ближайшее время (Ведомости).

Можете назвать свои основные жилые проекты (Ведомости)?

- 2) да упуте на говорну радњу интервјуисане особе, друге особе или већег броја лица, остварену у прошлости. Глаголи говорења са таквом функцијом реализују се у изјавним реченицама.

Но как пояснили мои источники, так планируется увеличить привлечение новых подписчиков и количество часов просмотров контента на сервисе. Каким образом (Ведомости)?

Часто се говори и о томе како свијету пријети глобална nestaшица хране. Да ли постоји та опасност (Глас Српске)?

- 3) да поставе питање саговорнику.

Какие удачи вы бы назвали (Ведомости)?

Како оцјењујете рад Савјета министара (Глас Српске)?

4. Одговори

Одговори су најобимнији дио интервјуа и тематски најзначајнији. У овом дијелу фреквентни су и глаголи говорења и глаголи мишљења, јер интервјуисана особа често указује на своје ријечи, али и ставове, мишљење, а семантички су разноврснији у односу на друге структурне дијелове интервјуа.

Спорадично се употребљавају конструкције директног, али су далеко доминантније конструкције индиректног говора. Осим тога, чест је формално неиздвојени директни говор. Према ријечима Б. Марић (2015: 474–475) такав говор је по својој суштини директан, али графички непотпуно обиљежен. Могуће је да се од формалних знакова задрже или наводници или двотачка. У одговорима се такав начин биљежења користи када интервјуисана особа вербализује сопствене мисли те се прије наводника најчешће употребљава неки од менталних глагола.

Поставив точку, я стал размышлять: а действительно ли так уж хорошо все будет у персонажей (Ведомости)?

Поэтому в какой-то момент я решил: ну ладно, хотите более драйва? Будет вам драйв (Ведомости).

Да заключим: исход рата у Украјини је изванредно познат, али је нејасно шта ће бити са руском економијом, односно колико ће Кина моћи да замени Запад (Глас Српске).

Глаголе говорења у одговорима и питањима можемо семантички подијелити на следеће групе:

- 1) Глаголи говорења неутралног значења (*сказать, рассказать, говорить/говорити, рећи, казати*).
- 2) Глаголи који поред говорне садрже и додатне семантичке компоненте (*общаться* – говорити+друг с другом; *просить* – говорити+просьба; *требовать* – говорити+требование; *обижаться* – говорити+друг с другом+обида; *оптужити* – говорити+оптужба, са циљем да се други човјек прогласи кривим за нешто; *вријеђати* – говорити+увреда, са циљем да друго лице увриједимо или омаловажимо, *молити* – говорити+молба, са циљем да друго лице поступи према нашим жељама).
- 3) Перформативи (*обвинять/оптуживати* – говорити, уједно указујући на нечију кривицу; *подтверждать/потврђивати* – говорити, уједно изражавајући слагање са претходно изреченим; *назначить/именовати* – говорити, уједно дајући функцију или дужност другом лицу и сл.

Про «Среду» подтверждаю (Ведомости).

Напади на мене су неприципијелни, ја сам само један од оних који су одлучивали о томе, а испало је да сам ја именовано и чланове УО, па и председника (Глас Српске).

- 4) Глаголи који су у посредној вези са процесом говорења, иако га не означавају директно. Такви су глаголи са значењем перцепције говорног чина (*звучати*),² али и они који поред компоненте говорити имају одричну компоненту (*ћутати – не говорити*).
- 5) *Звучи чудно, али да, ти брзи ритмови, хумор, Моцартова “Чаробна фрула”, то су моје паузе и смирење, док не пређем на “Реквијем”, онда је то разарање* (Глас Српске).

И поред тога, кад кихнете у Српској, странци то искористе за нове ударе, а ћуте на чињеницу да је Влада ФБиХ четири године у техничком мандату (Глас Српске).

- 6) Глаголи са јаком експресивном обојеношћу, који интервјуу дају ноту разговорног стила. То је могуће чак и када се ради о интервјуима високих политичких функционера, јер интервјуисана особа има право да се изражава онако како сматра да је примјерено. Такав је глагол *бунити се* – говорити+негодовање, али за разлику од глагола *негодовати* има већу експресивност и више је колоквијалан.

На једној сједници, допуном дневног реда и непринципијелном већином изабрани су нови чланови ЦИК-а и нико од међународних играча који се овдје буне за све живо није рекао да је то спорно, већ да је све демократски, иако је прескочен јавни конкурс и надлежна комисија (Глас Српске).

Објекатска допуна за *све живо* додатно појачава колоквијално значење, а, такође, негативно квалификује садржај туђих ријечи. У експресивно обојене глаголе говорења убрајају се и *галамити* – говорити+гласно (у случају када глагол *галамити* уводи туђи говор, означава и негативан однос говорника према туђим ријечима) и *нашалити се* (метатекстуалан глагол који објашњава циљ говорења – говорити+шалу+са циљем да се друге забаве или насмију). У нашем корпусу на руском језику такве примјере нисмо пронашли.

Глаголи мишљења у одговорима добијају више простора, као и у питањима. Јављају се следеће подгрупе:

- 1) Глаголи мишљења неутралног значења (*размышлять, думать/мислити, сматрати*).
- 2) Глаголи који говоре о резултату процеса мишљења (*решить/одлучити* – мислећи, донијети одлуку, изабрати између различитих опција; *закључити* – мислећи, доћи до закључка, сумирати резултате свог мишљења).

² Према класификацији Б. Марић (2014: 37) у глаголе говорења убрајамо и оне који означавају перцепцију говорног чина.

- 3) Глаголи примарно другачије семантике који метафором добијају значење глагола мишљења (*смотреть, следить, видеть, открыть, взять/сјећи, прихватити, усвојити, обработити*). Њихова примарна семантика везана је за вршење физичке радње (*отворити, узети, сјећи, обработити, прихватити*) или за чулне процесе (*видеть, смотреть*).
- Если мы **возьмем**, не знаю, того же «Гарри Поттера», то мы обнаружим, что первые 2-3 книги достаточно детские* (Ведомости).
У крајњем случају издавачи, уредници, су ти који “секу” (Глас Српске).
- 4) Глаголи когнитивних активности, повезаних са процесом мишљења, као што су учење или посједовање одређеног знања (*учить, изучать/примити на знање, знати* и сл.);
*Мы долго **изучали** это направление* (Ведомости).
*Ми смо прије пар дана одбили извјештај БХРТ-а за прошлу годину и нисмо га **примили на знање*** (Глас Српске).

4.1. Друге врсте ријечи које носе значење говорног/мисаоног процеса

Глаголи нису једина врста ријечи која може носити значење говорног/мисаоног процеса, иако су свакако најфреквентнији. Међутим, у појединим случајевима траже допуну још неких врста ријечи или, пак, друге врсте ријечи у потпуности преузимају на себе наведену семантику.

- 1) Декомпоновани предикат

За публицистички стил је карактеристична употреба декомпонованог предиката. Декомпонованим се сматра сваки двочлани предикат који се састоји од глаголске копуле или семикопулативног глагола и именице, а семантички је еквивалентан једночланом предикату (Радовановић 1977: 53). Заступљен је у питањима, одговорима и уводном дијелу. Именица је у том случају кључни носилац садржаја. На такав начин могуће је разложити и менталне глаголе (*решить – принять решение; рассматривать – внести на рассмотрение*); али и комуникативне (*оценить – дать оценку; прогнозировать – дать прогноз; имати оптужбе – оптуживати; траје расправа – расправља се; направила поређење – упоредила* и сл.).

*Поэтому мы **приняли решение о продаже** участка профильной компании* (Ведомости).

*Никаких **прогнозов** я, конечно, **дать не могу*** (Ведомости).

*То је квантитет, а о квалитету **ће оцјену дати*** грађани (Глас Српске).

*И онда ћемо поново **имати оптужбе** да не радимо или да блокирамо* (Глас Српске).

- 2) Спој глагола и именице који није декомпоновани предикат

У одговорима интервјуа јављају се спојеве глагола који примарно означавају физичку радњу и именица, семантички повезаних са говорно-мисаоним процесом. Значење таквих глагола у наведеном реченичном окружењу актуелизује говорну или мисаону компоненту и спој, посматран у цјелини, добија говорно или мисаоно значење. Семантичко тежиште увијек се налази на именици.

Информацију о покупателе и условиях сделок раскрыть,³ *к сожалению, не могу* (Ведомости).

3) Глаголски придјевци

Кратки придјевци су фреквентна појава у публицистичком стилу, а најчешће служе за увођење туђег говора и објашњавају његово понашање (*уверен, намерен/увјерен је, одлучан је*) (Марић 2014: 38). Међутим, у одговорима се у тој функцији практично не употребљавају, што је директна посљедица структуре и намјене интервјуа као жанра.

Кратки придјевци менталног значења употребљавају се када говорник жели да вербализује садржај својих мисли (*я уверен, что.../убјеђен сам да...*).

Уверен, что если бы Роулинг начала сразу с последней книги, то ее аудитория была бы на порядок меньше (Ведомости).

Трпни глаголски придјевци говорног и мисаоног значења употребљавају се у пасивним реченицама, гдје се не може навести или није нужно навести вршиоца радње.

Иако су многи рукописи прочитани и коментарисани, постоји још много непрочитане грађе која чека да буде расветљена и растумачена (Глас Српске).

И то мора бити договорено (Глас Српске).

4) Именица са говорним/мисаоним значењем

Именица са говорним/мисаоним значењем у споју са одређеним приједлозима може да указује на говорни/мисаони процес. Могуће их је замијенити глаголом исте семантике. У руском језику такви су приједлошко-падежни спојеви *к слову, по словам*, као и изрази *у меня мысль, у меня замысел, у меня была мысль*, у којима може да се појављује глагол непотпуног значења. У интервјуима на српском језику такви примјери се јављају спорадично.

*Очень красивые, к слову*⁴ (Ведомости).

Речь про⁵ *оригинальные проекты «Иви»* (Ведомости)?

У меня в работе несколько замыслов⁶ (Ведомости).

*Колико ће ову ситуацију додатно закомпликовати порука из Русије*⁷ *да гас до даљег неће испоручивати „Сјеверним током 1” док не буду укинуте западне санкције* (Глас Српске)?

5) Прилошки изрази

³ Рећи нешто што саговорнику до тада није било познато.

⁴ К слову – кстати говора.

⁵ Речь про – говорај о.

⁶ У меня замысел – ја придумал.

⁷ Порука из Русије – јавили су из Русије.

Користе се и прилошки изрази мисаоног значења *по-вашему, по-моему*.
Как сейчас, по-вашему, обстоит дело на рынке жилья (Ведомости)?

4.2. Фразеологизми

Употреба фразеологизама стилски је један од најефектнијих поступака у текстовима публицистичког стила. Баранов и Добровољски (2009: 23) фразеологизме класификују према припадности функционалном стилу (публицистички, разговорни, књижевни), док их Лекант (2004: 59–61) дијели на основу врсте ријечи којој припада доминантна лексема (именичке, глаголске).

Фразеологизми са значењем говорења у свом саставу могу имати апстрактне именице које су у вези са говорним процесом (*речь идёт*), али и именице конкретног значења (*користити говорницу*).

*Я правильно понимаю, что **речь идет**⁸ про сериалы* (Ведомости).

*Опозиција из Српске је **користила говорницу да критикује**⁹ власт у Бањалуци, што никоме, па ни њима, никакву корист није доносило* (Глас Српске).

Фразеологизми који имају значење мисаоног процеса у свом саставу имају соматизме, најчешће *глава* и *мозак*.

*А почему решили, „**выключив мозг**”,¹⁰ *поиграть в жанр* (Ведомости)?*

*Власти у Србији и Републици Српској не би требало претјерано да се баве проблемима унутар Европске уније и **главу разбијају**¹¹ због све веће енергетске кризе и тежег живота тамошњих грађана, али и да *страхују да би иста судбина могла да задеси и њих* (Глас Српске).*

Ипак, већи дио фразеологизама са наведеним значењем почива на именицама апстрактне семантике, које су у вези са когнитивним активностима (*вывод, внимание/дилема, закључак, памет, машта, воља*). Тако, у интервјуу налазимо фразеологизме *обратить внимание*,¹² *прийти к выводу*,¹³ *иметь в виду*,¹⁴ *пасти на памет*,¹⁵ *пустити машти на вољу*,¹⁶ *добити битку са забором*,¹⁷ *суочавати се са дилемом*.¹⁸

У појединим случајевим фразеологизам је толико устаљен у језику да се именица са кључном семантичком информацијом може изоставити, а да значење фразеологизма ипак буде јасно говорницима.

⁸ Речь идёт о – вы говорите о.

⁹ Користила је говорницу – говорила је на говорници.

¹⁰ Выключить мозг – не думать.

¹¹ Главу разбијају – интензивно размишљају.

¹² Обратить внимание – сфокусироваться.

¹³ Прийти к выводу – заключить.

¹⁴ Иметь в виду – подразумевать что-либо.

¹⁵ Пасти на памет – сјетити се.

¹⁶ Пустити машти на вољу – смишљати без ограничења.

¹⁷ Добити битку са забором – не заборавити, сјећати се.

¹⁸ Суочавати се са дилемом – премишљати се.

*По ономе до чега сте дошли,*¹⁹ како га Ви доживљавате (Глас Српске)?

Такође, именица у склопу фразеологизма који имају значење мисаоног процеса може бити употријебљена у метафоричном значењу, а да њена примарна семантика буде конкретнија.

*Саме по себи годишњице нису важне, али је у развијеној и неговој култури сећања веома важно да оне подстакну јавност да поново сагледа улогу неке појаве или уметника, да преиспита и редефинише однос према његовом делу или га сагледа у новом кључу*²⁰ (Глас Српске).

Семантички посматрано, одређени фразеологизми имају неутрално говорно/мисаоно значење, али стилски маркирано (*користити говорницу – говорити, искључити мозг – не размишљати*), док други доносе и додатну семантичку информацију о начину и дужини трајања процеса, вршиоцима и теми (*разбијати главу о нечему – дуго и интензивно размишљати о нечему; пасти на памет – сјетити се одједном, изненада; пустити машти на вољу – смишљати без ограничења*).

4.3 Закључак

Жанровке одлике свакако утичу на избор и семантику употријебљених глагола говорења и мишљења. Утицај имају и различити структурни дијелови интервјуа, због тога што сваки од њих има различите одлике и намјену.

У наслову се сав вишак информација редукује те глаголи говорења бивају замијењени интерпункцијским знаковима (двотачком, прије свега). Наслови портала на руском језику често употребљавају конструкције тематског говора (*Гендиректор о новој стратегији*), такође, уз редукацију глагола говорења, док су такве конструкције рјеђе у насловима на српском језику.

У уводном дијелу могуће је користити конструкције директног, индиректног, неправог директног и тематског говора за обиљежавање туђих ријечи. Заступљени су глаголи који примарно имају другачију семантику, али у публицистичком стилу добијају неутрално значење говорења (*открыть, подчеркнуть/додати, подвући, осврнути се*).

Питања се разликују од других структурних дијелова интервјуа по императивним облицима који се употребљавају. Ради се о глаголима говорења неутралног значења, како императивност не би добила сувише заповједачки призив који би био непримјерен разговору између новинара и интервјуисане особе (*расскажите/реците, кажите*).

У питањима и одговорима заступљени су подједнако глаголи говорења и глаголи мишљења. Осим глагола неутралног значења, јављају се и они који поред говорне/мисаоне компоненте садрже и додатне (*оценить, обижаться, планировать, казаться/негодovati, ожидати*), као и глаголи који примарно имају другачије значење (физичке или чулне радње), а говорно/мисаоно значење добијају метафором (*смотреть, видеть, взять/сјећи, обрадити*,

¹⁹ Доћи до сазнања/закључка.

²⁰ Сагледати у новом кључу/свјетлу – схватити на другачији начин.

повезивати). Заступљене су и друге семантичке групе као што су глаголи говорења са јаком експресивном обојеношћу (*галамити, бунити се*),²¹ метатекстуални глаголи који објашњавају циљ говорења (*наишлити се*) или резултат процеса мишљења (*решити/одлучити, закључити*), као и перформативи (*потврђају/именовао сам*). Говорно и мисаоно значење изражава се и другим врстама ријечи. То су, прије свега, именице које носе главну семантичку информацију у декомпонованим предикатима (*дати прогноз, пријети решење/дати оцјену, направити поређење*) и приједлошко-падежним конструкцијама (*к слову, реч про/порука из Русије*). У датој функцији употребљавају се кратки и глаголски придјиви (*уверен/увјерен сам; договорен, коментарисан*) и прилошки изрази (*по-моему, по-вашему*).

Стилски најинтересантнија је употреба фразеологизама, који се појављују чак и у наслову. Значење фразеологизму даје апстрактна именица са значењем говорења (*реч идџт*) или именица конкретног значења (*користити говорницу*). Фразеологизми са значењем мишљења у свом саставу могу имати соматизме који су повезани са датим процесом (*глава, мозак – искључити мозак/разбијати главу*), али и именице апстрактног значења, повезане са мисаоном сфером човјекове дјелатности (*обраћати пажњу, доћи до закључка/пасти на памет, пустити машти на вољу*). Иако стилски изразито обојени, фразеологизми могу носити семантички неутрално говорно/мисаоно значење, ограничено само на дати процес (*користити говорницу – говорити, искључити мозак – не размишљати*) или говорити о додатним карактеристикама процеса – начину, дужини трајања, вршиоцима, теми (*разбијати главу – дуго и интензивно размишљати; пасти на памет – сјетити се одједном, изненада; пустити машти на вољу – смишљати без ограничења*).

Цитирана литература

- Баранов, Анатолий Н., Добровольский, Дмитрий О. «Принципы семантического описания фразеологии».
Вопросы языкознания 6, 2009: 21–34.
- [Baranov, Anatoliĭ N., Dobrovol'skiĭ, Dmitriĭ O. «Printsipy semantičeskogo opisaniĭâ frazeologii». Voprosy ĭazykoznanĭâ 6, 2009: 21–34]
- Валић Недељковић, Дубравка. „Новинарски жанрови”
<<https://novinarskaskola.org.rs/vodic/zanrovi/Novinarski%20zanrovi.pdf>> 08.07.2022.
- [Valić Nedeljković, Dubravka. „Novinarski žanrovi“ <<https://novinarskaskola.org.rs/vodic/zanrovi/Novinarski%20zanrovi.pdf>> 08.07.2022]
- Васильев, Леонид М. Семантика русского глагола. Москва: Высшая школа, 1981.
- [Vasil'ev, Leonid M. Semantika russkogo glagola. Moskva: Vysshāĭa shkola, 1981]
- Ермолаева, Ирина А. Семантическая классификация глаголов речи в русском языке. Санкт Петербург:
Вестник СПбГУ, Язык и литература, 2017.

²¹ У руском језику нисмо пронашли такве примјере.

- [Ermolaeva, Irina A. Semantičeskaiâ klassifikatsiâ glagolov reči v ruskom îazyke. Sankt Peterburg: Vestnik SpbGU, Îazyik i literatura, 2017]
- Ковачевић, Милош. Стилистика и граматицистичких фигура. Београд: Јасен, 2015. [Kovačević, Miloš. Stilistika i gramatika stilskih figura. Beograd: Jasen, 2015.]
- Ковачевић, Милош. О граматицико-стилицистичком терминсистему туђег говора, Srpski jezik XVII, Београд, 13–38.
- [Kovačević, Miloš. O gramatičko-stilističkom terminosistemu tuđeg govora, Srpski jezik XVII, Beograd, 13–38.]
- Кожина, Маргарита Н. Стилистика русского языка. Москва: Просвещение, 1977. [Kozhina, Margarita N. Stilistika ruskogo îazyika. Moskva: Prosveshchenie, 1977.]
- Кройчик, Лев Е. «Публицистический жанр: природа и стратегия развития». Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика2., 2013: 171–176.
- [Kroičhik, Lev E. „Publitsisticheskiî zhanr: priroda i strategiiâ razvitiâ“, Vestnik VGU, Seriiâ: Filologiâ, Zhurnalistika 2, 2013: 171–176]
- Лекант, Павел А. (ред.). Современный русский литературный язык. Москва: Высшая школа, 2004.
- [Lekant, Pavel A. (red.). Sovremennyî russkiî literaturnyî îazyk. Moskva: Vysshaîâ shkola, 2004.]
- Марић, Биљана. «Введение чужой речи глаголами (в русском и сербском языках)». Русский язык как инославянский 6, 2014: 35–48.
- [Marich, Biljâna. «Vvedenie chuzhoî reči glagolami (v ruskom i serbskom îazykakh)». Russkiî îazyk kak inoslaviânskiî 6, 2014: 35–48]
- Марић, Биљана. „‘Ограђивање’ од туђег говора у публицистичком стилу руског и српског језика“. [У:] Љ. Поповић, Д. Војводић, М. Нوماћи (ур.) У простору лингвистичке славистике. Београд: Филолошки факултет, 2015: 471–487.
- [Marić, Biljana. „‘Ograđivanje’ od tuđeg govora u publicističkom stilu ruskog i srpskog jezika“. [U:] Lj. Popović, D. Vojvodić, M. Nomaći (ur.) U prostoru lingvističke slavistike. Beograd: Filološki fakultet, 2015: 471–487]
- Марић, Биљана. „Неуправни говор у руском и српском језику“. Јужнословенски филолог 72/1–2, 2016: 127–137.
- [Marić, Biljana. „Nepravni govor u ruskom i srpskom jeziku“. Južnoslovenski filolog 72/1–2, 2016: 127–137]
- Норман, Борис Ю. Прагматический потенциал русской лексики и грамматики. Екатеринбург–Москва: Кабинетный ученый, 2017.
- [Norman, Boris Îu. Pragmaticheskiî potencial ruskoî leksiki i grammatiki. Ekaterinburg-Moskva: Kabinetnyî uchenyî, 2017]
- Петрухина, Елена В. Русский глагол: категории вида и времени (в контексте современных лингвистических исследований). Москва: Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, Филологический факультет, 2009.

- [Petruhina, Elena V. Russkiî glagol: kategorii vida i vremeni (v kontekste sovremennykh lingvističeskikh issledovanîi). Moskva: Moskovskii gosudarstvennyi universitet imeni M. V. Lomonosova, Filologičeskii fakul'tet, 2009]
- Радовановић, Милорад. „Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика)”. Јужнословенски филолог 33, 1977: 53–80.
- [Radovanović, Milorad. „Dekomponovanje predikata (na primerima iz srpskohrvatskog jezika)”. Južnoslovenski filolog 33, 1977: 53–80.]
- Самыгин, Сергей И., Андрей М. Руденко. Деловое общение. Культура речи. Москва: КноРус, 2018.
- [Samygin, Sergei I., Rudenko, Andrei M. Delovoe obshchenie. Kul'tura rechi. Moskva: KnoRus, 2018]
- Штрбац, Гордана. Допуне комуникативних глагола (синтаксичко-семантички и лексикографски аспект). Нови Сад: Филозофски факултет, 2011.
- [Štrbac, Gordana. Dopune komunikativnih glagola (sintaksičko-semantički i leksikografski aspekt). Novi Sad: Filozofski fakultet, 2011]
- Војд, Ендрју. Новинарство у електронским медијима. Београд: Clio, 2002.
- Катнић Бакаршић, Марина. Stilistika. Сарајево: Ljiljan, 2001.
- Крејг, Риџард. Онлајн новинарство. Београд: Clio, 2010.
- Туђман Вуковић, Нина. Глаголи говорења: когнитивни модели и језична употреба, синтаксичко-семантичка studija. Загреб: Hrvatska sveučilišna naklada, 2010.

Извори

- Ведомости <www.vedomosti.ru>
Глас Српске <www.glassrpske.com>

Весна Космаяц

ГЛАГОЛЫ РЕЧИ И МЫШЛЕНИЯ В ИНТЕРВЬЮ В РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ

Резюме

Глаголы речи и мышления употребляются в вводном тексте, вопросах и ответах. В заглавии глаголы подвергаются редукции и вместо них употребляются знаки препинания (обычно двоеточие). Вводная часть включает в себя глаголы речи, типичные для публицистического стиля – *говорить, рассказать, отвечать/поручити, рећи, додати*. В вопросах и ответах употребляются семантически разнообразные глаголы речи и мышления. Кроме глаголов нейтрального значения (*говорить, рассказать/рећи, казати*), употребляются глаголы с дополнительными семантическими элементами (*оценить, планировать/негодovati, очекивати*) и глаголы, которые первоначально обозначают физический или чувственный процесс, а в контексте получают значение речи/мышления. На плане стилистики, самое интересное в интервью – это употребление фразеологизмов со значением речи/мышления. Главная семантическая информация находится в имени существительном, которое является соматизмом или лексемой абстрактного значения, близкого речемыслительной сфере деятельности человека (*речь идёт, выключить мозг/разбијати главу, пустити машини на вољу*).

Ключевые слова: глаголы речи, глаголы мышления, первоначальное значение, вторичное значение, фразеологизмы, публицистический стиль, интервью.